

gent:

Visie op landbouw in en rond Gent

Inhoud

1. Waarom maakt Gent een stedelijke landbouwstrategie?	3
2. Hoe ziet de Gentse landbouw er vandaag uit?	6
3. Gent kiest voor een stadsgerichte en duurzame voedselproductie	9
4. Waarop zetten we in met onze visie op landbouw in en rond Gent?	12
5. Zes beleidsdoelstellingen voor landbouw	15
6. Instrumenten om de visie op landbouw te realiseren	21
7. Actieprogramma om de visie op landbouw te realiseren	27
8. Toetsingskader voor stimulerend landbouwbeleid	29
9. Participatief proces voor opmaak van deze visie	32

De visie op landbouw in en rond Gent en het Operationeel Plan acties 2023-2025 gelden voor de Gentse landbouw- én tuinbouwsector. Voor de leesbaarheid van het document vatten we beiden samen onder de noemer landbouw.

1 | Waarom maakt Gent een stedelijke landbouwstrategie?

1 | **Waarom maakt Gent een stedelijke landbouwstrategie?**

Met Gent en Garde is de Stad Gent al jarenlang koploper in het uitwerken en realiseren van een stedelijke voedselstrategie. Een volgende logische stap is om hier ook een stadsgericht landbouwbeleid aan te koppelen. Lokale en duurzame voedselproductie is immers een van de cruciale bouwstenen voor een stedelijk voedselbeleid.

De eerste strategische doelstelling in onze Gent en Garde voedselstrategie is: een korte en duurzame voedselketen. Onze Gentse landbouwers zijn een belangrijke partner om die doelstelling te realiseren. In Gent zijn elke dag zo'n 100 landbouwers in de weer om voedsel te produceren. In het Gentse buitengebied spelen zij een hoofdrol: bijna 20% van het Gentse grondgebied bestaat uit weilanden en akkers. Bovendien zijn er ook potentiële starters, op zoek naar grond en bedrijfsgebouwen, met het oog op de uitbouw van nieuwe landbouw- en verdienmodellen zoals zelfplukboerderijen, agroforestry, aquacultuur, extensieve veehouderij in samenwerking met natuur of biologische akkerbouwteelten zoals granen voor lokale verwerking en afzet.

“Lokale en duurzame voedselproductie is een van de cruciale bouwstenen voor een stedelijk voedselbeleid.”

Gent wil samen met haar landbouwers bouwen aan een duurzame en meer lokaal verankerde voedsel economie die rendabel, sociaal en ecologisch is.

Bijvoorbeeld:

- Groenten die rechtstreeks van het veld aan supermarkten, zorginstellingen en restaurants geleverd worden.
- Gents geproduceerde en verwerkte melk en kaas in de winkelrekken.
- Appelsap van Gentse bodem, geschonken in Gentse scholen.
- Veehouders die meehelpten aan het natuurbeheer in de Gentse natuurgebieden.
- Klimaatrobuuste landbouwbedrijven die een positieve bijdrage leveren aan natuur en klimaat door in te zetten op waterbeheer, koolstofopslag of akkerrandbeheer.

Gentse landbouwers leveren al heel wat inspanningen. We willen dit verder stimuleren en nog een trap hoger mikken.

Met onze visie op landbouw in en rond Gent willen we een visie op het voortbestaan en de ontwikkeling van landbouw op Gents grondgebied voorleggen. We formuleren ambitieuze doelen, die we stap voor stap samen met de Gentse landbouwers willen bereiken. We willen een vrijhaven zijn voor innovatieve pilootprojecten die bakens verzetten, maar vinden het nog belangrijker om tegelijkertijd een stimulerend beleid uit te rollen om de huidige generatie landbouwers stap voor stap te ondersteunen om hun bedrijfsvoering verder te verduurzamen. De keuzevrijheid ligt uiteraard bij de ondernemers.

De krijtlijnen voor het landbouwbeleid worden op Europees en Vlaams niveau uitgetekend. Voor veel beleidsbeslissingen zitten we als stedelijk beleidsniveau niet aan het stuur. Denk maar aan het Vlaamse stikstofakkoord, de mestwetgeving, het federale voedselveiligheidsbeleid of het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Die Vlaamse, federale en Europese wetgevingen bepalen de context waarbinnen wij als stedelijke overheid werken.

Dat betekent niet dat er geen ruimte is voor een eigen stedelijk landbouwbeleid.

Enkele voorbeelden:

- Het gros van het voedsel wordt grondgebonden geproduceerd. Hoe wij als Stad omgaan met ons ruimtelijk beleid kan een belangrijke hefboom zijn om landbouwgronden te vrijwaren voor voedselproductie.
- De Stad Gent is als organisatie ook een belangrijke voedselafnemer. Door in ons voedselaankoopbeleid principes van fair trade, korte keten en duurzame voedselproductie toe te voegen aan de bestekken zorgen we ervoor dat de vraag naar lokale producten toeneemt.
- Het OCMW Gent is een van de grootste landbouwgrondbezitters in Vlaanderen. Heel veel gronden liggen op een steenworp van Gent. Als we deze gronden zouden kunnen inzetten voor stadsgerichte landbouwprojecten of als testgronden voor landbouwers die willen experimenteren met bijvoorbeeld eiwitrijke gewassen, kunnen we onze lokale voedselvoorziening verduurzamen én tegelijkertijd actieve landbouwers en starters toekomstperspectief geven. We zullen dan ook onderzoeken of en hoe dit kan.

Door een stedelijke visie te ontwikkelen over landbouw in en rond Gent zorgen we ervoor dat er een expliciet beleidskader is om duurzame stadsgerichte landbouw op een volwaardige manier mee te nemen in de afweging ten opzichte van andere beleidsopties.

Landbouw is immers een beleidsdomein dat veel raakpunten heeft met andere beleidsdomeinen: de Gentse voedselstrategie Gent en Garde, het Gentse Klimaatplan, Ruimte voor Gent, het Groenstructuurplan of de missie van OCMW Gent. Door onze visie op landbouw te concretiseren, versterken en stroomlijnen we het bestaande Gentse landbouwbeleid. Door aspecten van landbouw, die reeds aanwezig waren in verschillende beleidskaders, te concretiseren en samen te brengen, geven we landbouw een explicietere plaats in het beleid en kunnen we dit ook meer en beter koppelen aan concrete acties en realisaties op het terrein.

Door in Gent ruimte voor professionele, duurzame en stadsgerichte voedselproductie te vrijwaren en tegelijkertijd een stimulerend beleid uit te werken, dragen we zelf bij aan de transitie van onze landbouw en het voedselsysteem. Dat doen we samen met de Gentse landbouwers.

2

Hoe ziet de Gentse landbouw er vandaag uit?

2 | Hoe ziet de Gentse landbouw er vandaag uit?

Er zijn nog heel wat landbouwbedrijven actief in Gent. Deze hebben zich afgestemd op de specifieke Gentse omstandigheden en de (inter)nationale markt en beleidscontext. Het is dan ook belangrijk om deze landbouwcontext, en de specifieke kansen en bedreigingen die eraan gekoppeld zijn, te kennen als vertrekpunt bij het uitwerken van een landbouwvisie voor Gent.

Gent telt vandaag volgens de officiële cijfers 137 landbouwers, waarvan er 79 beroepslandbouwbedrijven zijn¹. Deze bedrijven gebruiken samen zo'n 3.130 hectare grond, ongeveer 20% van het Gentse grondgebied. Het grootste deel van het landbouwgebied wordt gebruikt als grasland (53%) en voor voedergewassen (33,6%). De oppervlakte grasland is opvallend hoger dan in de volledige provincie Oost-Vlaanderen (36,9%) en Vlaanderen (33,2%). Dit is een gevolg van de 2 grote riviervalleien (Schelde en Leie) en kleinere beekvalleien op Gents grondgebied. De fysische structuur is heel bepalend voor het gebruik. Het Gentse landbouwverhaal is vandaag dan ook vooral een verhaal van melkveehouders en vleesvee, die gebruik kunnen maken van het grasland in hun bedrijfsvoering.

Gent en haar omgeving is sinds de 19e eeuw ook gekend voor haar sierteelt. Tuinbouwbedrijven gebruiken nog een beperkte oppervlakte van de Gentse landbouwruimte (2,1%), maar realiseren verhoudingsgewijs wel een hoge opbrengst per ha. Het gaat vooral om grondgebonden tuinbouw, sierteelt en serreteelt. Daarnaast zijn er ook akkerbouwteelten, zoals aardappelen en graan, en fruitteelt. Er zijn een beperkt aantal gemengde bedrijven die veeteelt of akkerbouw combineren met het houden van varkens. Professionele kippenbedrijven komen in Gent niet voor.

¹ Bron: Provincie in cijfers

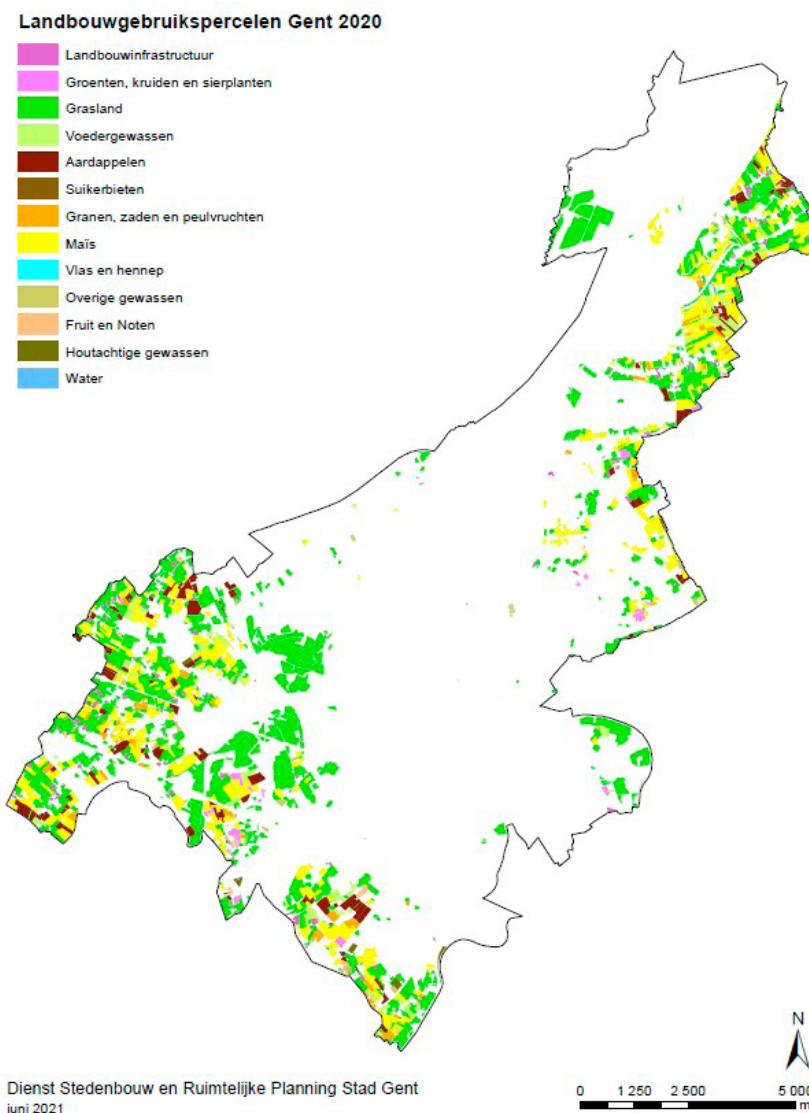

Gent blijkt ook een vruchtbare voedingsbodem voor nieuwe landbouw-initiatieven. De opgang van CSA-bedrijven² en zelfpluk in en rond Gent is opvallend. Eveneens duiken er ook nieuwe teelten op zoals wijnbouw. De Stad Gent krijgt ook veel vragen van starters die op zoek zijn naar ruimte voor een CSA, kruidenweek, bloemen, een voedselbos of andere vormen van agroforestry. Er zijn op Gents grondgebied en net erbuiten ook verschillende (kleine) biologische landbouwbedrijven, zorglandbouwinitiatieven en hoeveproducenten. Heel wat landbouwers werken samen met terreinbeherende overheden en organisaties in het kader van natuurbeheer. Gentse landbouwers zijn ook jonger dan in de rest van Oost-Vlaanderen en Vlaanderen.

Behalve beroepslandbouwbedrijven zijn er ook heel wat hobbylandbouwers en gepensioneerde landbouwers in Gent. Er zijn ook initiatieven gelinkt aan voedselproductie die niet echt als landbouw gezien worden, zoals (groeps) volkstuinen. De landbouwbeleidsvisie focust op landbouwers in hoofdberoep.

² CSA staat voor *community supported/shared agriculture*, i.e. landbouwmodellen waarbij de consumenten actief participeren door bijvoorbeeld de aankoop van een oogstaandeel, mee te helpen op het bedrijf en zelf te oogsten.

Figuur 1. Landbouwgebruik op Gents grondgebied (bron: Analyse Economische Ruimte vraag Gent 2030 – 2050, studie IDEA consult in opdracht van Stad Gent, 2021)

3

Gent kiest voor een stadsgerichte en duurzame voedselproductie

3 | Gent kiest voor een stadsgerichte en duurzame voedselproductie

Onze voedselstrategie Gent en Garde bestaat in 2023 10 jaar. Al jaren pionieren we als stedelijke overheid in duurzame voeding en duurzaam voedselbeleid. Denk bijvoorbeeld aan de projecten die jaarlijks door de Voedselraad gefinancierd worden of de open oproep voor de OCMW-gronden op Afsneekouter. Daar krijgen sinds 2018 een nieuwe CSA en een bestaand melkveebedrijf samen met verschillende partners de kans om publieke gronden in te zetten voor een duurzaam en stadsgericht landbouwproject.

Een duurzaam voedselsysteem garandeert het recht op voedsel en maakt het voor iedereen mogelijk om tegen een betaalbare prijs voldoende en gezonde voeding te eten. De producenten krijgen een eerlijke prijs voor hun producten en de productie en verwerking verlopen ecologisch en sociaal verantwoord. Daarnaast respecteert dit systeem ook het principe van voedselsoevereiniteit: het legt zeggenschap bij de mensen die voedsel produceren, distribueren en consumeren, en niet bij bedrijven en instellingen die het mondiale voedselsysteem domineren. Door in te zetten op een duurzame, lokale voedselproductie dragen we ook actief bij aan de bescherming van waardevolle natuurgebieden elders in de wereld.

De Stad Gent is ervan overtuigd dat een levendige landbouw in en rond de stad belangrijk is. De Gentse landbouw kan uiteraard niet volledig voorzien in de voedselbehoefte van de stad, maar we kunnen als stedelijke overheid wel een belangrijke rol vervullen in de transitie van landbouw en voedselproductie in Gent. Door onze visie op landbouw in en rond Gent te concretiseren, geven we richting aan de noodzakelijke landbouwtransitie die we als Stad voor ogen hebben en stimuleren we landbouwers en voedselverwerkers om in hun bedrijfsvoering te kiezen voor duurzame productiemethodes, lokale producten en een lokale vermarktingsstrategie.

Als Stad willen we de set aan beleidsinstrumenten inzetten om een aanvullend landbouwbeleid aan de Gentse voedselstrategie te koppelen.

“Het landbouwbeleid wordt sterk bepaald door Europees en Vlaams beleid. Als Stad willen we de beschikbare lokale beleidsinstrumenten inzetten om een aanvullend landbouwbeleid aan de Gentse voedselstrategie te koppelen.”

Het toekomstbeeld waar we naar streven, is een professionele Gentse landbouw die zorgt voor stadsgerichte en duurzame voedselproductie voor de Gentenaars. De uitgangspunten in zo'n stadsgericht en duurzaam voedselsysteem liggen in lijn met de principes van agro-ecologische landbouw, aangevuld met een focus op de maatschappelijke meerwaarde van landbouw:

- De landbouwbedrijven in Gent zijn economisch rendabel, veerkrachtig en hebben toekomstperspectief.
- Landbouwers krijgen een eerlijke prijs voor een eerlijk product en krijgen waardering voor hun werk.
- Door korteketenlandbouw te stimuleren ontstaat er opnieuw verbinding tussen producent en consument.
- Gentse landbouwers dragen bij aan een lokaal, duurzaam, gezond en betaalbaar voedingssysteem.
- De Gentse landbouw en natuur versterken elkaar zoveel mogelijk en zorgen voor een aantrekkelijk landschap.
- De Gentse landbouw is klimaatrobuust en levert hierdoor een positieve bijdrage aan milieu, samenleving en klimaat.
- Landbouwers zijn deel van het innovatieve ecosysteem rond voeding.

We kiezen voor een stimulerend beleid waarbij we in de eerste plaats de landbouwers die vandaag actief zijn in Gent ondersteunen om hun bedrijfsvoering om te vormen naar een duurzaam en stadsgericht landbouwmodel. Tegelijkertijd willen we starters kansen bieden om te experimenteren met innovatieve landbouwmodellen.

Daarvoor gaat de Stad ook actief op zoek naar synergieën met andere initiatieven zoals buurtwinkels, zorginstellingen, natuurorganisaties, onderzoeksinstellingen en innovatieve voedings- en biotechbedrijven.

4 | Waarp zettē wē in met onze visie op landbouw in en rond Gent?

4 | Waaronop zetten we in met onze visie op landbouw in en rond Gent?

Voor de Stad Gent zijn de Gentse landbouwers partners in de Gentse voedselstrategie. Om ervoor te zorgen dat Gentse landbouwers (nog meer) de omslag maken richting een bedrijfsvoering die inzet op duurzame, gezonde en betaalbare voeding voor de stad moet de basis goed zitten: een eerlijk inkomen, een duurzaam toekomstperspectief en mentale veerkracht. Een landbouwbedrijf dat stopt, zet immers geen transitie in gang. In ons beleid streven we ernaar om bij te dragen aan die basis.

In en rond Gent is er een vruchtbare voedingsbodem voor vernieuwende landbouwmodellen. We stimuleren als Stad ook starters en bieden hen kansen waar mogelijk. Het is onze ambitie dat het aantal duurzame en stadsgerichte landbouwbedrijven toeneemt.

Een landbouwer is niets zonder grond. De afgelopen decennia ging er heel wat landbouwgrond in Gent verloren. Zowel voor bestaande landbouwbedrijven als starters is toegang tot grond dan ook een cruciaal punt. De Stad Gent wil in de toekomst maximaal kwaliteitsvolle landbouwruimte vrijwaren voor duurzame, stadsgerichte en professionele landbouwactiviteiten. Als Stad willen we onszelf uitdagen om actiever na te denken over ruimte voor landbouw en het belang voor de lokale voedselproductie en andere maatschappelijke doelen. De voorliggende visie op landbouw is daarbij zelf ook al een stap, die een kader en houvast biedt voor volgende stappen.

De Stad Gent zet in op verdere opschaling van de duurzame korte keten. We willen dat lokale producten vlot hun weg vinden naar de Gentenaars via korte keten systemen zoals boerenmarkten, hoevewinkels of zelfoogst, maar ook via lokale verwerkers, horeca, retail en grootverbruikers zoals scholen en ziekenhuizen. We voeren daarom een actief beleid om ondernemers die hun bedrijfsvoering (gedeeltelijk) heroriënteren of verbreden naar de korte keten te stimuleren en drempels weg te werken. We blijven inzetten op het toegankelijk maken van korte keten voor professionele aankopers en integreren het principe korte keten, waar mogelijk, steeds meer in onze aankoopstrategie. We zetten ook in op bewustwording van de consumenten. Zo willen we ervoor zorgen dat steeds meer burgers, ondernemers en organisaties onze lokale voedselproducenten kennen.

De Gentse landbouwers zijn voor de Stad Gent partners in de zorg voor het landschap, de leefomgeving, milieu en de natuur. Door in te zetten op een transitie richting een duurzame bedrijfsvoering willen we landbouwers ondersteunen om maatregelen te nemen rond biodiversiteit, waterbeheer en bodem- en landschapsherstel. Een intensieve en multidisciplinaire begeleiding op maat voor een duurzame heroriëntering richting stadsgerichte landbouw vormt daarbij in onze visie een belangrijk onderdeel.

We versterken waar mogelijk de mogelijkheden om samen te werken met landbouwers in natuur- en landschapsbeheer. We streven naar een betere samenwerking en dialoog tussen de verschillende gebruikers van het buitengebied.

Tenslotte biedt duurzame en stadsgerichte landbouw ook kansen voor ondernemerschap, educatie en beleving, groene zorg en (sociale) tewerkstelling. Als Stad willen we Gentenaars de kans geven om meer contact te hebben met wat ze eten en wie hun voedsel produceert. Dat heeft positieve effecten op de gezondheid, het verminderen van voedselverspilling, de waardering voor landbouw en op de bereidheid om eerlijke prijzen te betalen. We zetten daarom ook in op actieve communicatie naar burgers toe over de meerwaarde van landbouw.

Als Stad nemen we ook actief de rol op van aanjager voor initiatieven die inzetten op meer duurzame stadsgerichte landbouw bij andere overheidsniveaus.

5 | Zes beleidsdoelstellingen voor landbouw

5 | Zes beleidsdoelstellingen voor landbouw

Onze visie op landbouw in en rond Gent vatten we samen in zes concrete beleidsdoelstellingen:

Beleidsdoelstelling 1. De Stad Gent wil de veerkracht, economische rendabiliteit en het welbevinden van Gentse landbouwbedrijven versterken en verbeteren.

Beleidsdoelstelling 2. De Stad Gent wil maximaal kwaliteitsvolle landbouwruimte vrijwaren voor professionele, duurzame en stadsgerichte landbouwactiviteiten.

Beleidsdoelstelling 3. De Stad Gent stimuleert een korte en duurzame voedselketen, met een eerlijke prijs voor een eerlijk product.

Beleidsdoelstelling 4. De Stad Gent moedigt natuurinclusieve landbouw aan en maakt, waar mogelijk, werk van natuur- en landschapsbeheer met landbouwers.

Beleidsdoelstelling 5. De Stad Gent stimuleert dat landbouw weerbaarder is voor klimaatverandering en zelf een positieve bijdrage aan het klimaat levert.

Beleidsdoelstelling 6. De Stad Gent faciliteert dat Gentse landbouwbedrijven via hun voedselproductie ook een maatschappelijke meerwaarde leveren.

De zes beleidsdoelstellingen geven aan wat we belangrijk vinden als Stad en in welke richting we willen evolueren, samen met de landbouwers in en rond Gent. Het streefdoel is dat bedrijven duurzaam en stadsgericht worden. We willen bedrijven stimuleren om stadsgerichte activiteiten te ontplooiën die bij hen passen. Dat kan voor het ene bedrijf korte keten zijn en voor het andere natuurbeheer, groene zorg of educatie. Sommige bedrijven combineren zelfs al deze activiteiten. Dankzij de diversiteit van bedrijven ontstaat er op stadsniveau een interessante mix.

“We willen bedrijven stimuleren om stadsgerichte activiteiten te ontplooiën die bij hen passen. Dankzij de diversiteit van bedrijven ontstaat er op stadsniveau een interessante mix.”

Beleidsdoelstelling 1. De Stad Gent wil de veerkracht, economische rendabiliteit en het welbevinden van Gentse landbouwbedrijven versterken en verbeteren.

Een centrale beleidsdoelstelling in de Gentse visie op landbouw is om de economische rendabiliteit en de veerkracht van de Gentse landbouwbedrijven en het welbevinden van de landbouwers te verbeteren. Veerkracht draait om de mogelijkheid van een bedrijf om het hoofd te bieden aan externe en interne uitdagingen, zoals extreme weersomstandigheden, de energiecrisis of covid-pandemie. Een landbouwbedrijf dat stopt, kan geen transitie in gang zetten. We vinden het dan ook belangrijk te erkennen dat een toekomstperspectief voor de Gentse landbouwers de basis is om stappen vooruit te zetten richting duurzame en stadsgerichte landbouw. Landbouwbedrijven moeten financiële en mentale ruimte hebben om verandering te kunnen doorvoeren op hun bedrijf. We willen als Stad een ondersteunende rol spelen in de noodzakelijke transitie.

Het is ook onze ambitie dat het aantal duurzame, stadsgerichte landbouwbedrijven op het Gentse grondgebied toeneemt.

Beleidsdoelstelling 2. De Stad Gent wil maximaal kwaliteitsvolle landbouwruimte vrijwaren voor professionele, duurzame en stadsgerichte landbouwactiviteiten.

Beschikbaarheid van landbouwgrond is een essentiële voorwaarde om aan landbouw te doen. En net die ruimte voor landbouw staat enorm onder druk. Als we de doelstellingen voor een duurzame en stadsgerichte landbouw willen realiseren, is het cruciaal dat we actiever nadenken over ruimte voor landbouw. We zorgen ervoor dat het belang van duurzame, stadsgerichte landbouw op een volwaardige manier wordt meegenomen in de afweging ten opzichte van andere ruimtevragers en vragen aandacht voor de impact op landbouw.

Het OCMW Gent is eigenaar van heel wat landbouwgronden. Onze eigen grondpositie is een krachtige hefboom om een transitie richting duurzame, stadsgerichte landbouw te faciliteren. Het moratorium op de verkoop van landbouwgronden is verlengd tot het einde van de legislatuur. De Stad Gent zal onderzoeken of en hoe ze haar grondpositie kan inzetten om de transitie naar een duurzame, stadsgerichte landbouw aan te jagen.

Beleidsdoelstelling 3. De Stad Gent stimuleert een korte en duurzame voedselketen, met een eerlijke prijs voor een eerlijk product.

De korte keten geeft landbouwbedrijven de kans om economische, sociale en milieudoelen te koppelen aan het creëren van nieuwe marktkansen. Door in het aantal tussenschakels te knippen, kunnen landbouwers meer marge overhouden. Door de band aan te halen met hun klanten krijgen ze bovendien meer economische zekerheid en stabiliteit én waardering voor hun werk.

Toch leveren de meeste landbouwers in en rond Gent vandaag nog niet rechtstreeks aan de Gentenaars en de Gentse handel en horeca. De Stad Gent zet daarom in op een verdere opschaling van de duurzame korte keten. We willen dat lokale producten vlot hun weg vinden naar de Gentenaars. We voeren daarom een actief beleid om ondernemers die hun bedrijfsvoering (gedeeltelijk) heroriënteren of verbreden naar de korte keten te stimuleren en drempels weg te werken. We zetten ook in op bewustwording van de consumenten. Zo zorgen we ervoor dat steeds meer burgers, handel, horeca, foodmakers, ondernemers en organisaties onze lokale voedselproducenten kennen. Deze doelstelling is ook onderdeel van de Gentse voedselstrategie. Voor deze doelstelling werken we onder andere samen met de Gentse voedselraad en de Gentse Culinaire Raad.

Net zoals in de Gentse voedselstrategie hanteren we een definitie van “korte keten” die naast een beperkt aantal schakels tussen producent en consument, veel belang hecht aan een eerlijke prijs dankzij zeggenschap van de producent. Verder staan betrokkenheid van de consument, contact van de consument met de landbouwpraktijk en het lokale karakter van de geteelde producten centraal.

Beleidsdoelstelling 4. De Stad Gent moedigt natuurinclusieve landbouw aan en maakt, waar mogelijk, werk van natuur- en landschapsbeheer met landbouwers.

Gent is een dichtbevolkte en sterk verstedelijkte stad. In het meer landelijke gebied buiten het stadscentrum spelen landbouw en natuur de hoofdrol. Landbouwers zijn de voornaamste beheerders van die typische nog bewaard gebleven landbouwlandschappen die mee de ruimtelijke kwaliteit en de identiteit van onze stad bepalen. Bepaalde dier- en plantensoorten zijn voor hun voortbestaan ook afhankelijk van deze historische landbouwlandschappen. Helaas zijn die landschapsbeelden en de hieraan verbonden biodiversiteit door de jaren heen aangetast en staan ze nog steeds onder druk door verdere verstedelijking en een intensiever gebruik van de landbouwgronden. De Stad Gent wil in samenwerking met de landbouwers zorg dragen voor het nog resterende landschap en de biodiversiteit. Zowel in landbouwgebied als in natuurgebieden kunnen landbouwers hier een belangrijke rol spelen. Op die manier versterken landbouw en natuur elkaar nog meer. Hierbij wordt o.a. gedacht aan het behouden en creëren van ruimte voor kleine landschapselementen zoals houtkanten, bomenrijen, poelen en grachten, het aanleggen van akker- en bloemenranden, het creëren van nestmogelijkheden op de boerderij, het stimuleren van de aanleg van agroforestry en voedselbossen, het sluiten van nutriëntenkringlopen en het afbouwen van kunstmest en pesticiden. In natuurgebieden gaat het bv. om maai- en grasbeheer in samenwerking met landbouwers.

Beleidsdoelstelling 5. *De Stad Gent stimuleert dat landbouw weerbaarder is voor klimaatverandering en zelf een positieve bijdrage aan het klimaat levert.*

Voeding speelt een grote en tastbare rol in de Gentse klimaatvoetafdruk. Bovendien is landbouw, net als natuur, erg gevoelig voor klimaatverandering. Gent wil in 2050 klimaatneutraal zijn en koploper blijven bij de uitbouw en uitvoering van een lokale, duurzame voedselstrategie.

We ondersteunen landbouwers om hun bedrijfsvoering meer klimaatrobuust te maken. We bieden begeleiding en steun aan om hun bedrijf weerbaarder te maken voor de gevolgen van klimaatverandering: droogte, hitte en wateroverlast. Het verbeteren van de bodemkwaliteit en koolstofopslag zijn daarbij belangrijke aandachtspunten. Samen zorgen we ervoor dat Gentse landbouwers de energieomslag maken en minder afhankelijk zijn van pesticiden en kunstmest.

Met de *Gentse Green Bowl*, onze Gentse eiwitstrategie, willen we de klimaatimpact van onze eiwitconsumptie en -productie verminderen. Hier, maar ook elders in de wereld. We willen als lokale overheid een voortrekkersrol spelen voor duurzame eiwitproductie. Door in te zetten op grondgebonden veehouderij en meer plantaardige en lokaal geteelde eiwitten, bouwen we de afhankelijkheid van dure en milieubelastende ingevoerde soja af. Ook de productie van eiwitrijke gewassen voor humane consumptie en de ontwikkeling van nieuwe, innovatieve en kwalitatieve eiwitbronnen horen thuis onder deze doelstelling.

Beleidsdoelstelling 6. De Stad Gent faciliteert dat Gentse landbouwbedrijven via hun voedselproductie een maatschappelijke meerwaarde leveren.

Voeding is een krachtig thema om mensen samen te brengen. Initiatieven rond voeding zorgen voor een betere sociale cohesie. Stedelingen willen opnieuw weten waar hun voedsel vandaan komt en zijn ook graag betrokken bij de productie ervan. Inzetten op verbinding, beleving en educatie biedt landbouwbedrijven nieuwe verdienkansen.

Ook als landbouwbedrijven arbeidszorg en sociale tewerkstelling aanbieden, willen we dit ondersteunen. Vanuit de voedselstrategie *Gent en Garde* zetten we ook in op toegang tot betaalbare, duurzame en gezonde voeding voor iedereen. Zeker kwetsbare groepen hebben hier niet altijd toegang toe.

6

Instrumenten om de visie op landbouw te realiseren

6 | Instrumenten om de visie op landbouw te realiseren

Om de visie op landbouw in en rond Gent te realiseren, zal de Stad Gent verschillende instrumenten inzetten en acties ondernemen. Uiteraard is de Stad maar één actor in het landbouwbeleid. Als lokale overheid hebben we een aantal instrumenten in handen om onze visie op landbouw te realiseren, maar heel wat instrumenten worden bepaald door andere overheden en marktspelers. Het is dus belangrijk om complementair te werken met het Europese, Vlaamse en Provinciale beleid en samen te werken met partners die mee onze doelstellingen kunnen realiseren.

De beleidsdoelstellingen én de instrumenten die we inzetten om deze eerste te realiseren, zijn dezelfde voor alle landbouw in Gent. Uiteraard zullen we bij de toepassing ervan gebiedsgericht en bedrijfsspecifiek bekijken welke kansen en knelpunten er voor de ontwikkeling van landbouwgebieden en landbouwbedrijven zijn, en dat in lijn met de Gentse landbouwvisie.

De instrumenten die we vanuit de Stad Gent willen inzetten, zijn:

1. Stedelijk en OCMW-grondenbeleid
2. Doorvertaling landbouwvisie in de plannen en projecten van betrokken stadsdiensten, evenwaardig aan andere beleidskaders (o.a. door de uitvoering van flankerend landbouwbeleid RUP Groen, de aanpak voor de afweging van ruimtevragen en overheidsopdrachten voor voeding)
3. Vergunningverlening en de wetgeving ruimtelijke ordening (o.a. voor hergebruik van agrarische gebouwen)
4. Financiële instrumenten (bijvoorbeeld subsidies en projectwerking)
5. Opzetten van pilootprojecten (o.a. pilootprojecten op OCMW-landbouwpatrimonium)
6. Communiceren en sensibiliseren van burgers en andere actoren
7. Communiceren, inspireren en begeleiden van landbouwers (bijvoorbeeld via landbouwsectoroverleg en bedrijfsbegeleiding op maat)
8. Samenwerking tussen landbouwers onderling en met andere actoren stimuleren
9. Onderzoek en monitoring
10. Samenwerking met externe organisaties
11. Aan kaarten van knelpunten in het beleid bij andere overheden (bijvoorbeeld rond Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, flankerend landbouwbeleid, pachtwetgeving, functiewijzigingen en databeschikbaarheid)

1. Stedelijk en OCMW-grondenbeleid

Een heel belangrijke troef die we als Groep Gent in handen hebben, zijn de landbouwgronden in eigendom van de Stad Gent en OCMW Gent. Gezien de grote druk op landbouwgrond en de grote vraag vanuit bestaande en nieuwe landbouwers naar ruimte om aan landbouw te doen, is toegang tot grond een belangrijke hefboom voor het realiseren van de Gentse landbouwvisie. De grondpositie van Groep Gent en het beleid dat hiermee gevoerd wordt, is een belangrijk instrument om de doelstelling om ruimte voor landbouw te vrijwaren te behalen, maar ook om de transitie richting meer duurzame en stadsgerichte landbouw te stimuleren. We onderzoeken dan ook verder of en hoe dit instrument kan ingezet worden, rekening houdend met de OCMW-patrimoniumstrategie.

2. Doorvertaling landbouwvisie in de plannen en projecten van betrokken stadsdiensten, evenwaardig aan andere beleidskaders

De visie op landbouw heeft linken met de plannen en projecten van verschillende andere beleidsdomeinen. Om de visie in de praktijk om te zetten, is het belangrijk dat ze gekend is en doorvertaald wordt binnen de werking van de hele Stad. Door een stedelijke visie te ontwikkelen over landbouw in Gent, zorgen we ervoor dat er een expliciet beleidskader is om duurzame stadsgerichte landbouw op een volwaardige manier mee te nemen in de afweging ten opzichte van andere beleidsopties.

3. Vergunningverlening en de wetgeving ruimtelijke ordening

De beschikbaarheid van ruimte voor landbouw wordt mee beïnvloed door de vergunningen die verleend worden in het agrarisch bestemd gebied en de stedenbouwkundige regelgeving die voortvloeit uit de wetgeving ruimtelijke ordening. Momenteel wordt er heel wat potentiële landbouwruimte ingenomen door niet-agrarische functies zoals wonen, tuinen, paardenweides en niet-agrarische economische activiteiten. De bestaande verordenende instrumenten (stedenbouwkundige verordening of RUP) bieden te weinig kapstokken om deze evoluties in het agrarisch gebied tegen te gaan omwille van het wetgevend kader dat verschillende werken vrijstelt van vergunning en een aantal zonevreemde functiewijzigingen toelaat. De Stad Gent engageert zich om conform het Vlaamse juridische kader nieuwe functiewijzigingen te voorkomen en deze steeds af te wegen ten opzichte van de gewenste ontwikkelingen in de stedelijke context. Bovendien zullen we de tekortkomingen in het bestaand juridisch kader aankaarten bij de bevoegde overheden (zie verder “Aankaarten van knelpunten in beleid bij andere overheden”). Bij het afleveren van omgevingsvergunningen worden de zes doelstellingen van de landbouwvisie meegenomen bij de beoordeling van de goede ruimtelijke ordening. De landbouwvisie, en meer specifiek de doelstellingen om voldoende kwalitatieve landbouwruimte te vrijwaren en de transitie naar een duurzame stadsgerichte landbouw mogelijk te maken, worden hierbij beschouwd als een beleidsmatig gewenste ontwikkeling (BGO).

4. Financiële instrumenten

Wanneer we extra verwachtingen formuleren ten opzichte van landbouwbedrijven is het belangrijk om ook te bekijken wat de financiële impact hiervan is. We zoeken samen met de landbouwers naar manieren om een alternatief verdienmodel te koppelen aan de maatschappelijke verwachtingen. Financiële steun kan ook via subsidies en projectwerking (Europese, Vlaamse, provinciale en Gentse subsidies en projectoproepen). Ondersteuning kan ook via voordelen in natura zoals het beschikbaar stellen van gronden of bedrijfsbegeleiding.

5. Opzetten van pilootprojecten

Pilootprojecten bieden experimenteerterruimte voor starters of bestaande landbouwbedrijven die een transitiepad willen uitproberen. Op die manier vervullen pilootprojecten ook een voorbeeldfunctie voor een transitie naar een duurzame en stadsgerichte landbouw. We kunnen voor pilootprojecten vertrekken vanuit een concrete plek waar de Stad Gent of OCMW Gent een grondpositie heeft, maar er kunnen ook pilootprojecten opgezet worden rond een specifiek thema of vertrekkend vanuit een gebiedsvisie (waar Groep Gent niet noodzakelijk een grondpositie heeft). Mogelijke thema's zijn bijvoorbeeld eiwittransitie, droogte, natuurinclusieve landbouw en natuurbeheer met landbouwers. Ook de meerwaarde en werking van een instrumentarium zoals een "voedsellandschap" kan via een pilootproject uitgetest worden.

6. Communiceren en sensibiliseren van burgers en andere actoren

In de Gentse visie op landbouw speelt de maatschappelijke meerwaarde van landbouw een belangrijke rol. We willen deze meerwaarde verhogen én meer onder de aandacht brengen. Om burgers te informeren en sensibiliseren, maken we in eerste instantie gebruik van de communicatiekanalen van de Stad Gent. Daarnaast kunnen ook andere kanalen gestimuleerd worden, zoals schoolbezoeken aan de boerderij, eventueel in samenwerking met andere actoren die hierop inzetten.

7. Communiceren, inspireren en begeleiden van landbouwers

Een belangrijke troef die we als lokale overheid in handen hebben, is nabijheid en terreinkennis. Meer dan andere overheden staan we dicht bij de landbouwers op Gents grondgebied. Hierdoor kunnen we functioneren als eerste aanspreekpunt en kunnen we de situatie van specifieke bedrijven ook van nabij opvolgen. Vanuit die positie kunnen we mee nadenken, oplossingen zoeken, inspireren, ondersteunen, verbindingspersoon zijn voor andere stadsdiensten en doorverwijzen naar bestaande begeleiding en financiële ondersteuning. Communiceren, informeren, inspireren en begeleiden van landbouwers zijn dan ook belangrijke instrumenten waar we vanuit de Stad Gent op willen inzetten.

8. Samenwerking tussen landbouwers onderling en met andere actoren stimuleren

Aansluitend bij de vorige 2 instrumenten is ook het samenbrengen van stakeholders en het stimuleren van samenwerking, zowel tussen landbouwers onderling als met andere actoren, een belangrijk instrument. Dat kan gaan over expertise en ervaring uitwisselen, problemen kunnen bespreken, samen oplossingen zoeken, elkaar inspireren, bijleren van elkaar of samen aan een gemeenschappelijk doel werken. Het kan landbouwers helpen in hun transitie naar een duurzame en stadsgerichte landbouw en het kan ook andere actoren stimuleren om hier een bijdrage aan te leveren. Samenwerking kan ook zorgen voor meer wederzijds begrip.

9. Onderzoek en monitoring

Om de gerichte acties te kunnen uitwerken en de impact van het gevoerde beleid te kunnen inschatten, is het belangrijk om een goed beeld te hebben van de huidige situatie en ook de evolutie van een aantal trends te monitoren. Op basis van de bekomen informatie kunnen indien nodig aangepaste of gerichtere acties geformuleerd worden. Het is ook zinvol om onderzoek en monitoring te doen in co-creatie met landbouwers, burgers en andere actoren en om de informatie en resultaten actief met hen te delen (zie instrument 6, 7, 8 en 10).

10. Samenwerking met externe organisaties

Om de visie op landbouw te realiseren, is het noodzakelijk om samen te werken met andere partners. Landbouw, voeding en open ruimte zijn immers beleidsthema's die het grondgebied van Gent overstijgen. Bovendien zijn er raakvlakken met verschillende sectoren zoals natuur, recreatie, onderwijs en zorg. We willen rond deze thema's samenwerkingsverbanden opzetten met buurgemeenten en bovenlokale overheden (Vlaamse Overheid en Provincie Oost-Vlaanderen), bijvoorbeeld via het op te starten strategisch project Kouter-Leieland, of deze thema's verder uitwerken in bestaande samenwerkingsverbanden zoals deze die zijn opgericht in functie van de realisatie van de Gentse groenpolen. Deze samenwerking kan ingezet worden om samen acties te doen op het terrein, om af te stemmen over de visie op landbouw en instrumenten die kunnen ingezet worden, om een gebiedsvisie uit te werken voor een gemeente-overschrijdend landbouwgebied en om eventueel gezamenlijke knelpunten aan te kaarten bij andere overheden.

Naast samenwerking met overheden zijn er ook andere maatschappelijke en private spelers (zoals Algemeen Boerensyndicaat, Bioforum, Boerenbond, Boerenforum, Vanier, het Consortium Agroforestry Vlaanderen, Boerennatuur, Landwijzer, de Bodemkundige Dienst van België en Natuurpunt) die elk vanuit hun rol kunnen meewerken aan het realiseren van de doelstellingen in deze visie op landbouw. Ook onderzoeksinstituten zoals UGent en ILVO zijn een interessante partner.

11. Aankaarten van knelpunten in beleid bij andere overheden

De Stad Gent is slechts één actor in het landbouwbeleid. Als lokale overheid hebben we een aantal instrumenten in handen om onze visie op landbouw te realiseren, maar heel wat instrumenten worden bepaald door andere overheden en markspelers. Het is dus belangrijk om complementair te werken aan het Europese, Vlaamse en provinciale beleid en samen te werken met partners die mee onze doelstellingen kunnen realiseren. We vinden het daarom belangrijk om onze visie op landbouw kenbaar te maken bij de Vlaamse Overheid en Provincie Oost-Vlaanderen. Zo kunnen we zoeken naar samenwerking en complementariteit. Knelpunten waar we als lokale overheid mee geconfronteerd worden en die we niet zelf in handen hebben, kaarten we aan bij de bevoegde overheid.

7 | Actieprogramma om de visie op landbouw te realiseren

7 Actieprogramma om de visie op landbouw te realiseren

Om de visie op landbouw in Gent te realiseren, zal de Stad Gent verschillende instrumenten inzetten en acties ondernemen. Met de beschikbare personeelsinzet en middelen kunnen niet alle instrumenten, die hierboven vernoemd worden, en alle acties die hieraan gekoppeld zijn meteen uitgewerkt en opgestart worden. We moeten dus keuzes maken. Deze keuzes kunnen evolueren doorheen de tijd. Acties die nu nog niet opgenomen worden, kunnen misschien in een volgende bestuursperiode wel gerealiseerd worden.

Op korte termijn koppelt de Stad Gent aan de visie een *Operationeel Plan acties 2023 – 2025*. Dit plan maakt duidelijk welke concrete acties prioritair opgestart worden. Het *Operationeel Plan acties 2023 – 2025* bestaat uit 14 acties die de Stad Gent zal uitvoeren om de visie te concretiseren. De acties worden toegelicht in een apart document “Visie op landbouw – Operationeel Plan acties 2023-2025”.

In de toekomst zullen telkens nieuwe actieprogramma’s opgemaakt worden om verdere stappen te zetten in de realisatie van de landbouwvisie. Dit kan als onderdeel van een nieuw beleidsplan of gewoon als deel van de steeds terugkerende jaarplanning van de Stad Gent geïntegreerd worden.

8

Toetsingskader voor stimulerend landbouwbeleid

8 Toetsingskader voor stimulerend landbouwbeleid

De Stad Gent kiest voor een toekomstbestendig, stadsgericht en duurzaam landbouwbeleid.

Met onze subsidiereglementen voor bijvoorbeeld advies en investeringssteun voor de korte keten en biologische landbouw of voor de bloemenranden geven we daar vandaag ook al een concrete invulling aan. Bij toekomstig beleid en beleidsacties hanteren we de principes van voorliggende visie op duurzame en stadsgerichte landbouw. Het toetsingskader voor duurzame en stadsgerichte landbouw is geïnspireerd op de agro-ecologische landbouw. Het kader van agro-ecologische landbouw vullen we aan met principes die we clusteren onder de noemer maatschappelijke landbouwwaarden, vanwege de relevantie van deze activiteiten voor de stedelijke context van Gent en de meerwaarde van landbouw voor alle Gentenaars die we willen versterken. Dit gaat in concreto over landbouwinitiatieven die inzetten op beleving, educatie, sociale tewerkstelling of zorg. De combinatie van deze agro-ecologische principes en maatschappelijke landbouwwaarden noemen we “agro-ecologie +”. We willen de bedrijven die in deze principes wensen mee te stappen op maat ondersteunen doorheen de transitie, die vaak meerdere jaren in beslag neemt. Door in te zetten op een stap-voor-stapaanpak bereiken we ook bedrijven die niet aan alle streefdoelen van het agro-ecologisch model kunnen voldoen, maar toch willen meewerken aan de visie van de Stad Gent.

PRINCIPES AGRO-ECOLOGISCHE LANDBOUW*

Agro-ecologie is een streefdoel en gaat uit van een reeks ecologische en sociale principes die de veerkracht en duurzaamheid van voedselsystemen verbeteren. Een agro-ecologisch landbouwsysteem streeft naar:

- autonomie van landbouwers en weerbaarheid in het businessplan
- een hechtere band tussen producent en consument
- een gezonde en levende bodem
- een gesloten nutriëntencyclus
- minder externe inputs zoals pesticiden, kunstmest en fossiele brandstoffen, meer gebruik van lokale hulpbronnen
- een biodivers landbouwsysteem, inclusief functionele biodiversiteit
- dierenwelzijn en synergie tussen de elementen van het agro-ecosysteem (gewassen, dieren, bomen, bodem en water)
- een hechtere samenwerking en kennisdeling tussen landbouwers onderling en tussen onderzoekers, experts en landbouwbedrijven

Agro-ecologie is geen set van criteria of lastenboek zoals bij biologische landbouw. Een agro-ecologisch voedselsysteem is een streefdoel dat stap voor stap in de praktijk omgezet wordt, rekening houdend met de context waarbinnen voedsel geproduceerd wordt.

PRINCIPES VAN MAATSCHAPPELIJKE LANDBOUWWAARDEN

De Stad Gent vult deze agro-ecologische principes aan met een aantal maatschappelijke landbouwwaarden:

- landbouwbedrijven die educatie aanbieden, gericht op verschillende leeftijdsgroepen binnen het onderwijs
- landbouwbedrijven die beleving aanbieden, zoals hoevetoerisme
- landbouwbedrijven die tewerkstellingskansen bieden voor kwetsbare profielen
- landbouwbedrijven die een aanbod hebben voor mensen met een zorg- of hulpvraag

** Dit is een selectie van de agro-ecologische principes waarop we ons geïnspireerd hebben als toetsingskader voor duurzame en stadsgerichte landbouw in de Gentse landbouwvisie. De volledige set van agro-ecologische principes vind je terug in de [Nyéléni verklaring](#) en het [HLPE rapport van FAO](#).*

9 Participatief proces voor opmaak van deze visie

9 Participatief proces voor opmaak van deze visie

De voorliggende visie is opgemaakt in overleg met verschillende betrokkenen, zowel van Groep Gent als externe stakeholders. In deze paragraaf lichten we toe welk participatieproces doorlopen is om de visie op te maken.

Participatie stadsinterne stakeholders

De visie op landbouw heeft belangrijke raakvlakken met verschillende diensten van Groep Gent. Daarom waren bij de opmaak verschillende diensten betrokken. Naast de Dienst Economie die de trekker was van het traject, waren voornamelijk de Dienst Milieu en Klimaat, Dienst Stedenbouw en Ruimtelijke planning, Groendienst, Dienst Vastgoed, sogent, OCMW Gent en de Dienst Beleidsparticipatie betrokken.

Vanuit dit team werd regelmatig teruggekoppeld naar een politiek-ambtelijke werkgroep met vertegenwoordiging van de 4 meerderheidspartijen en de directeurs van de betrokken diensten.

Participatie externe stakeholders

Aangezien de Stad Gent veel belang hecht aan participatie kregen de landbouwers en andere betrokkenen de kans om hun stem te laten horen. Doorheen het proces werden 4 workshops georganiseerd. Eerst luisterden we naar hun verwachtingen en noden. Later in het proces vroegen we input aan de hand van voorstellen die afgetoetst werden. Tijdens de laatste workshop lichten we het voorstel van de visie toe en maakten we tijd voor vragen en feedback. Naast deze officiële participatiemomenten waren er ook informele gesprekken.

- **workshop 1** – 17 maart 2022, Oostakker: 25 deelnemers (enkel landbouwers, zowel Gentse landbouwers als landbouwers buiten Gent die leveren via de Gentse korte keten)
- **workshop 2** – 16 mei 2022, Stadhuis Gent: 21 deelnemers (andere stakeholders dan landbouwers, zoals de Provincie Oost-Vlaanderen, landbouworganisaties, natuurorganisaties en experts)
- **workshop 3** – 20 juni 2022, Zwijnaarde: 40 deelnemers (landbouwers + andere stakeholders)
- **workshop 4** – 1 maart 2023, Drongen: 33 deelnemers (landbouwers + andere stakeholders)

Het voorstel van de visie werd ook voorgelegd ter advies aan de Gecoro, Minaraad, Voedselraad en verschillende landbouworganisaties. Op basis van de feedback werden nog aanpassingen doorgevoerd in de tekst. Er is ook een overzicht gemaakt van ideeën voor acties die gemeld werden. Tijdens het participatietraject werden tal van ideeën voor extra acties gemeld. Die extra ideeën passen in de huidige visie, maar kunnen binnen de huidige beschikbaarheid van personeel en middelen niet opgenomen worden in het *Operationeel Plan acties 2023-2025*. De lijst kan inspiratie bieden voor toekomstige acties van de Stad Gent of andere partners of stakeholders die werken rond duurzame en stadsgerichte landbouw.

Colofon

De Visie op landbouw in en rond Gent werd opgemaakt met de steun van het Interreg Europe project PROSPERA

Contact:

Stad Gent - Dienst Economie
Ondersteuningspunt Ondernemers Gent (OOG)
09 210 10 60
ondernemen@stad.gent

Publicatiedatum: mei 2023

Beelden: ©Stad Gent en ©Provincie Oost-Vlaanderen

Lay-out: Bold & pepper

Bevoegd: Tine Heyse, schepen van Milieu, Klimaat en Wonen

V.U.: Mieke Hullebroeck – algemeen directeur -
stadhuis, Botermarkt 1, 9000 Gent – 2023

PROSPERA
Interreg Europe